

Ko slēpj Upursala?

CIRISU ezers ir viens no skaistākajiem Preiļu rajonā. Nevelti tā salas atrodas valsts aizsardzībā. Kā dabas un senvēstures piemineklis valsts aizsardzībā ieskaitīta arī apmēram 6 hektārus lielā Upursala. Tā atrodas ezera ziemeļaustrumu daļā iepretim Aglonai. Salai ir dīvaina forma, kas drusku atgādina mēness sirpi — tajā dziļi iegrauzas robots ezera līcis, bet tās augstākās virsotnes paceļas apmēram 20 metrus virs ezera līmeņa.

Viss ūdeņu apņemtais zemes gabals ir apaudzis ar lieliem lapu un skuju kokiem. Laikam dabas krāšņums salai vienmēr piesaistījis uzmanību. Agrākos gados Upursalā bija ierīkoti celiņi un skatu vietas, te notika dažādi sarīkojumi.

Sala valdzinājusi arī sensenos Aglonas novada iedzīvotājus ne tikai kā krāšņs dabas stūrītis, bet arī kā grūti pieejama vieta, kur izdevīgi ierīkot nocietinājumu. No stāstos pieminēts, ka Upursala izmantota arī kā kulta, tautas sapulču un svētku vieta.

1977. GADA vasarā Upursalā tika veikti arheoloģiskie pētniecības darbi. Izrakumos atklāts, ka salas rietumu krastā iepretim Aglonas kempingam jau pirms mūsu ēras (tas ir vairāk nekā 2000 gadus atpakaļ) 17 metrus augstā kalnā bijis ierīkots senlatviešu pilskalns. Nocietinājums nav bijis sevišķi liels — kalna ovālā plakne ir tikai 32 metrus gara un 18 metrus plata. Upursalas pilskalns lieluma dēļ nav salīdzināms ar tādu apkārtņē valdošu pilskalnu, kāds, piemēram, ir Šņopstu Lielais kalns Rušonas ciemā vai Baraukas pilskalns Pelēču ciemā.

KĀ arheoloģi varēja noteikt, ka Upursalas pilskalnā pirmie ļaudis sākuši dzīvot pirms mūsu ēras? Kalnu sedza melns kultūras

mens. Kādreiz ar šo akmeņu palīdzību iegūti milti. Vēl atrastas nelielas māla ripiņas, kuru nozīme pagaidām paliek nenoskaidrota. Interesants guvums ir akmens kalts. Šādus rīkus varēja lietot gan cirvja vietā, gan arī tāpat, kā mūsdienū kaltus. Atradums pieskaitāms darba rīkiem, kuri lietoti pirms mūsu ēras.

Uz 5. gadsimtu mūsu ērā attiecināms bronzas aproces gals. Interesanti, ka šādas aproces formas nav raksturīgas senajiem latgaļiem, bet gan zemgaļiem. Varbūt uz Aglonu bija atprecēta kāda zemgaļu jaunava, kas nejauši pazaudēja savu salauzto rotas lietu? Bet iespējami arī citi skaidrojumi: piemēram, aproce iegūta kā latgaļu kara laupījums Zemgalē vai varbūt palikusi te pēc kāda zemgaļu uzbrukuma.

Apmēram mūsu ēras I gadu tūkstoša vidū dzīve kalnā apsīkusi, jo ļaudis savus mitekļus pārvietojuši uz kalna piekāji. Iespējams, ka kalnā palika nocietinājumi, kuros apmetnes iedzīvotāji patvērās ieņaidnieka uzbrukuma gadījumā. Izpētot daļu senās apmetnes teritorijas, atrada zilu stikla krelli, dzelzs āķi un īlenu, dunci, galodu fragmentus un citas senlietas. Protams, vislielāko atradumu skaitu sastādīja podu lauskas.

BET kā izskaidrot salas nosaukumu? Iespējams, ka salā pastāvēja arī senā kulta vieta, bet pilskalnā dzīvoja kulta vietas sargi un svētnieku kalpi un padotie. Pagaidām Upursalā kulta vieta nav atklāta, lai gan tautas nostāstos ir pieminēta jēru un citu dzīvnieku dedzināšana, tos ziedojot dieviem. Ir arī nostāsts, ka sala muižnieku laikā izmantota kā sodu vieta. Nostāstītie no kalna mesti ezerā.

Upursalas līča galā atrodas kāds neliels, liekas, mākslīgi apda-

